

Suunnitelma kiusaamista, väkivaltaa, häirintää ja syrjintää vastaan Espoon kasvun ja oppimisen toimialalla

Kunnassa tulee olla suunnitelma oppilaiden ja opiskelijoiden suojaamiseksi kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä osana opiskeluhuoltosuunnitelmaa. Suunnitelma koskee varhaiskasvatusta, esiopetusta, perusopetusta ja lukiokoulutusta. Suunnitelmaa voidaan hyödyntää soveltuvien osien myös muissa espoolaisten lasten ja nuorten käyttämissä palveluissa, esimerkiksi perusopetuksen iltapäivätoiminnassa.

Tässä suunnitelmassa kuvataan kiusaamisen, väkivallan, häirinnän ja syrjinnän määrittely, ennaltaehkäisy sekä toimenpiteet näihin puuttumiseksi. Lisäksi kuvataan toimenpiteitä, joilla voidaan tukea kiusattua, ja tehdä yhteistyötä huoltajien, opiskeluhuollon ja muiden viranomaisten ja toimijoiden kanssa.

Kiusaamisen, väkivallan, häirinnän ja syrjinnän määrittely

Kiusaaminen on haukkumista, ilkeitä puheita, yksin jättämistä tai eristämistä ryhmästä, tönimistä ja lyömistä. Kiusaamisteot vahingoittavat tai loukkaavat toista. Kiusatuksi joutunut ei pysty yleensä puolustautumaan tai vaikuttamaan saamaansa kohteluun. Kiusaaminen on usein ryhmäilmiö ja siihen liittyy aseman tavoittelua ryhmässä toista alistaen. Kiusaamisella tarkoitetaan tahallista, toistuvaa ja pitkäkestoista toimintaa, mutta on tärkeää huomata, että jo yksikin teko voi olla toiselle vahingollinen ja aiheuttaa pelkoa kiusatuksi tulemisesta. Erimielisyydet ja niistä johtuvat riidat eivät ole kiusaamista, ellei niissä ole mukana epäasiallisia tekoja toista kohtaan tai toiselle haitallista tai vahingoittavaa vallankäyttöä. (Lähde [OPH](#))

Väkivallan teot voivat olla fyysisiä, henkisiä tai seksuaalisia. Kunniaan liittyvä väkivalta on sitä, että perheen tai suvun kunnian suojelemiseksi tai palauttamiseksi käytetään väkivaltaa tai uhkaillaan sillä, jos perheenjäsen ei noudata oman yhteisön seksuaalisen ja sosiaalisen käyttäytymisen sääntöjä. Yksittäiset, fyysiset väkivaltatilanteet on helppo havaita ja jäljet helppo tunnistaa. Tiettyjä väkivallan muotoja on vaikea havaita tai tunnistaa, jollei lapsi tai nuori kerro kokemastaan väkivallasta aikuiselle. (Lähde [OPH](#)).

Väkivaltaa myös kuvataan ja levitetään esim. somessa. Väkivallanteoista useimmat, myös netissä tapahtuvat teot kuten kuvien ja videoiden levittäminen, ovat Suomen lainsäädännön mukaan rangaistavia tekoja.

Häirinnäksi määritellään tilanne, jossa luodaan esimerkiksi seksuaaliseen suuntautumiseen, alkuperään, vammaisuuteen tai muuhun tasa-arvo- tai yhdenvertaisuuslaissa säädettyyn syrjintäperusteeseen liittyvä toista henkilöä halventava, nöyryyttävä, uhkaava, vihamielinen tai hyökkäävä ilmapiiri. Häirintä voi ilmetä asiattomana vihjailuna ja loukkaavana käytöksenä sanoin tai teoin. Häirintää voi olla kirjoitettujen ja puhuttujen sanojen ja ilmaisujen lisäksi ihmisarvoa loukkaavan materiaalin esittäminen verkossa tai sosiaalisessa mediassa. Vähemmistöön kuulumisen lisää häirinnän riskiä merkittävästi.

Seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan sanallista, sanatonta, fyysistä tai muuta seksuaalista ei-toivottua käytöstä, jolla loukataan henkistä tai fyysistä koskemattomuutta erityisesti luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri. (Lähde [OPH](#))

Syrjintää on se, että ihmistä kohdellaan huonommin kuin toista henkilökohtaisen ominaisuuden ja laissa säädetyn syrjintäperusteen perusteella. Yhdenvertaisuuslain kieltämät syrjintäperusteet ovat: ikä, alkuperä, kansalaisuus, kieli, uskonto, vakaumus, mielipide, poliittinen toiminta,

ammattiyhdistystoiminta, perhesuhteet, terveydentila, vammaisuus, seksuaalinen suuntautuminen ja muu henkilöön liittyvä syy. Tasa-arvolaisissa syrjintäperusteet ovat sukupuoli, sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaisu. Kummassakin laissa kielletään myös häirintä näillä perusteilla.

1. Yhdessä kiusaamista vastaan

Espoon kaupungilla on useita työkaluja kiusaamisen ja väkivallan ennaltaehkäisyyn, puuttumiseen ja jälkihoitoon. Teemme tiivistä yhteistyötä lasten, nuorten ja huoltajien kanssa. Espoolla on useampia kumppaneita kiusaamisen vastaisen työn tukena. Espoon kiusaamisen vastaiset toimet ja yhteistyökumppanit on kuvattu myös nettisivulla: [Yhdessä kiusaamista vastaan | Espoon kaupunki](#)

2. Kiusaamisen, väkivallan, häirinnän ja syrjinnän ennaltaehkäisy

Jokaisella päiväkodilla, koululla ja lukiolla on tarkemmat yksikkökohtaiset toimenpiteet kiusaamisen ehkäisyyn ja yhteisöllisen hyvinvoinnin tukemiseen. Nämä löytyvät oppilaitoksen suunnitelmista, varhaiskasvatuksessa varhaiskasvatus- tai esiopetussuunnitelmista sekä koulun/lukion omilta verkkosivuilta.

Toimenpiteitä hyvinvoinnin tukemiseksi ja kiusaamisen, väkivallan, häirinnän ja syrjinnän ennaltaehkäisemiseksi ovat mm.

- hyvinvointitaitojen kehittäminen
- ryhmien yhdessä sovitut ja opiskelijoiden sekä huoltajien nähtävillä olevat säännöt ja ohjeet (kuten ryhmän säännöt, järjestyssäännöt ja kouluissa Suunnitelma kasvatuskeskustelujen ja kurinpidollisten keinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista)
- jatkuvan ryhmäytymisen ja sosiaalisen kiinnittymisen edistäminen
- huoltajien ja opiskelijoiden osallisuus
- opiskeluhuollon palveluista tehokkaasti tiedottaminen
- siirtymävaiheiden tuki ja
- hyvinvoinnin (ml. kiusaamisen, väkivallan, syrjinnän ja häirinnän) seurantamenetelmät.

Myös selkeät kiusaamisen vastaisten toimien vastuutahot ja roolit ovat oleellisia (yksikön henkilökunta, tukioppilaat, tuutorit, Verso). Yksiköllä on selkeä rakenne kiusaamisen vastaisen toiminnan organisoimiseksi, esim. nimetty tiimi. Yksikön johtaja/rehtori varmistaa henkilökunnan osaamisen.

Hyvinvointitaitojen kehittäminen osana opetusta on kuvattu opetussuunnitelmissa. Jatkuvan ryhmäytymisen edistämistä ja siirtymävaiheissa tehtäviä tukitoimenpiteitä kuvataan ohjaussuunnitelmassa, ja yksikön/ryhmän hyvinvoinnin seurannan toimenpiteet löytyvät tarkemmin opiskeluhuoltosuunnitelmasta. Näistä toimenpiteistä on tehty myös tukimateriaali yksiköille (Tukimateriaali opiskeluhuoltosuunnitelman mukaisen hyvinvointityön toteuttamiseksi kasvun ja oppimisen toimialalla).

3. Kiusaamiseen, väkivaltaan, häirintään ja syrjintään puuttuminen

Opettaja vastaa kunkin lapsi-, oppilas- ja opiskelijaryhmän turvallisuudesta ja hyvinvoinnista opettaessaan ryhmää, ja siirryttäessä oppimisympäristöstä toiseen. Rehtori/johtaja vastaa työpäivän turvallisuudesta ja hyvinvoinnista yhdessä opettajien ja muun henkilöstön kanssa. Rehtori/johtaja sekä kasvatuksen ja koulutuksen järjestäjä vastaavat oppimisyhteisössä tai -ympäristössä suunnitelmallisesta kiusaamisen ehkäisystä, kiusaamistilanteisiin puuttumisesta ja niiden seurannasta. (Lähde: [OPH](#))

Kiusaamiseen, väkivaltaan, häirintään ja syrjintään **puuttumisen toimenpiteitä ovat:**

Kiusaamisesta, väkivallasta, häirinnästä ja syrjinnästä ilmoittamisen kanavat

Perusopetuksessa ja lukiossa kaikilla opiskelijoilla ja huoltajilla on tiedossaan ja käytettävissään helppo tapa ilmoittaa huomioista kiusaamiseen, häirintään ja väkivaltaan liittyen (esim. QR-koodi, postilaatikko), ja asian käsittelyprosessista päätetään oppilaitoksessa. Aikuiselle kertomiseen rohkaistaan ja ky+nnystä madalletaan.

Vertaistukitoiminta ja nimikkoaikuinen (perusopetus ja lukio)

Kiusatuksi tulleella opiskelijalla on mahdollisuus jakaa kokemuksiaan ja saada vertaistukea muilta. Sopivaa ryhmää voidaan etsiä kumminuorisonohjaajan (perusopetus) tai Ohjaamotalon (lukio) avustuksella. Kiusaamisen kohteeksi joutuneella opiskelijalla on nimettynä oppilaitoksesta turvallinen aikuinen, joka auttaa ja tukee eteenpäin. Myös huoltajan on mahdollista saada vertaistukea järjestöjen kautta.

Rasismin, häirinnän ja syrjinnän ehkäisy ja siihen puuttuminen

Yksiköllä on menetelmiä, joilla ennaltaehkäistään rasismia, häirintää ja syrjintää sukupuolen, vamman, kulttuuritaustan, uskonnon, seksuaalisuuden tai muun asian perusteella, sekä puututaan tehokkaasti ja johdonmukaisesti vihapuheeseen, syrjivään kielenkäyttöön ja käytökseen.

Yksiköillä on omat tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmansa, joita toteutetaan ja seurataan tavoitteellisesti. Kaupunkitasoiset suunnitelmat: [Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustoimikunta | Espoon kaupunki](#)

Toimintatapa kiusaamiseen, väkivaltaan, häirintään ja syrjintään puuttumiseen

Varhaiskasvatusyksikössä, koulussa ja lukiossa on selkeä toimintatapa kiusaamiseen, väkivaltaan, häirintään ja syrjintään puuttumiseen. Sovittu toimintamalli on opiskelijoiden, huoltajien sekä kaikkien varhaiskasvatuksen/koulun/oppilaitoksen aikuisten tiedossa.

Varhaiskasvatus ja esiopetus

Jokaisessa varhaiskasvatusyksikössä on kuvattu:

- Kiusaamista ehkäisevä toiminta
- Aikuisen puuttuminen akuuttiin tilanteeseen
 - Huoltajan informoiminen
 - Kuka selvittää, kirjaa
- Seuranta
- Yhteistyö lapsen, huoltajien ja mahdollisten yhteistyötahojen kanssa

Perusopetus

Jokaisessa koulussa on kuvattu toimintatapa kiusaamiseen, väkivaltaan, häirintään ja syrjintään puuttumiseen (Puuttumisen portaat):

- Kouluissa tehtävä ennalta ehkäisevä työ
- Prosessista kerrotaan oppilaille sekä etukäteen, että akuutissa tilanteessa
- Puuttuminen akuuttiin tilanteeseen:
 - Tilanteen selvittely ja keskustelu osallisten kanssa
 - Tiedottaminen luokanopettajalle/luokanohjaajalle
 - Huoltajan informoiminen
 - Kuka kirjaa ja minne
- Seuranta (luokanopettaja, luokanvalvoja tai muu sovittu henkilö)
- Yhteistyö oppilaan, huoltajien ja mahdollisten yhteistyötahojen kanssa
- Kurinpitokeinojen käyttö
- Tarvittava viranomaisyhteistyö (lastensuojelu, poliisi)

Puuttumisen portaat - toimintamalli on nähtävillä koulun nettisivuilla.

Lukio

Jokaisessa oppilaitoksessa on kuvattu toimintatapa kiusaamiseen, väkivaltaan, häirintään ja syrjintään puuttumiseen (Puuttumisen portaat):

- Lukiossa tehtävä ennalta ehkäisevä työ
- Prosessista kerrotaan opiskelijoille sekä etukäteen, että akuutissa tilanteessa
- Puuttuminen akuuttiin tilanteeseen:
 - Tilanteen selvittely ja keskustelu osallisten kanssa
 - Tiedottaminen ryhmänohjaajalle
 - Huoltajan informoiminen, jos alaikäinen
 - Kuka kirjaa ja minne
- Seuranta (ryhmänohjaaja)
- Yhteistyö opiskelijan, huoltajien ja mahdollisten yhteistyötahojen kanssa
- Kurinpitokeinojen käyttö
- Tarvittava viranomaisyhteistyö (lastensuojelu, poliisi)

Puuttumisen portaat -toimintamalli laitetaan nähtäville lukion nettisivulla vuoden 2024 aikana.

Jokaisella oppilaalla ja henkilökuntaan kuuluvalla on velvollisuus puuttua kiusaamiseen, väkivaltaan, häirintään ja syrjintään sitä kohdatessaan. Koulun opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

Esimerkki Puuttumisen portaista perusopetuksessa. Jokaisella koululla ja lukiolla on oma Puuttumisen portaat-toimintamalli.

Koulussa tehtävä ennaltaehkäisevä työ	1. Aikuisen välitön puuttuminen	2. Kiusaaminen jatkuu	3. Kiusaaminen jatkuu aiemmista toimista huolimatta
Hyvinvointitaitoja kehittävät menetelmät: Kiva, Arvokas (sosiaaliset taidot), Vahvuustaidot, Jatkuva ryhmäyttäminen Kyselyt, joiden tuloksia hyödynnetään opetuksen suunnittelussa: Kiusaamiskyselyt, ilmapiirikyselyt, KiVa-kyselyt, oppilaskyselyt, hyvinvointikysely, Kouluterveyskysely	Kiusaaminen tulee ilmi ensimmäisen kerran: Opettaja selvittää, täytyvätkö kiusaamisen tunnusmerkit. Opettaja käy keskustelun kiusaamiseen osallistuneiden kanssa hetio kun mahdollista. Sovitaan, miten oppilas muuttaa toimintaa. Opettaja voi konsultoida kiusaamisen vastaista ryhmää tai opiskeluhuollon ammattihenkilöä. opettaja tiedottaa asianosaisten huoltajia (puhelinsoitto, Wilma). Sovitaan vähintään yksi seurantakeskustelu kaikkien osapuolten kanssa. Jos kiusaaminen loppuu, siihen ei tarvitse enää puuttua.	Jos kiusaaminen jatkuu: Asia siirtyy kiusaamisen vastaiselle ryhmälle. Ryhmä selvittää asiaa toimintamallinsa mukaisesti. Huoltajille ilmoitus ja kutsu koululle. Tarvittaessa kiusaamisen vastainen ryhmä ohjaa oppilaita opiskeluhuollon palveluiden piiriin. Yhteisöllisessä hyvinvointiryhmässä voidaan sopia tarvittaessa luokkakyselystä tai luokkainterventiosta. Tässä voivat olla mukana esim. kuraattori ja/tai psykologi. Tarvittaessa rehtori keskustelee kiusaajien kanssa. Opettaja/rehtori määrää kasvatuskeskusteluun tai jälki-istuntoon. Sovitaan vähintään yksi seurantakeskustelu kaikkien osapuolten kanssa.	Järjestetään oppilaan ja/tai huoltajan suostumuksella moniammatillisen asiantuntijaryhmän kokous. Rehtori/kuraattori konsultoi K-0+ työntekijöitä ja sopii mahdollisista jatkotoimista. Rehtori päättää kurunpitokeinojen käytöstä (kirjallinen varoitus, jälki-istunto, määräaikainen erottaminen). Pohditaan muita toimintamalleja (yhteistyö lastensuojelun ja poliisin kanssa) Riittävä seuranta.